

‘Wij zijn Seneca’

De levenslessen van Seneca zijn vandaag nog minstens zo relevant als toen hij ze twee millennia geleden schreef. Moet je het leven ten koste van alles rekken? Of beter een heftig leven leiden en vroeg sterven? Vertaler **VINCENT HUNINK** maakte een bloemlezing van Seneca's teksten die deze vragen beantwoorden.

De goede dood

SENECA

Samenstelling en vertaling

Vincent Hunink

(Athenaeum Polak & Van

Genneep)

64 blz. / € 9,99

‘**H**et is bijna schokkend hoe relevant Seneca vandaag de dag is’, zegt Hunink. In een tijd waarin de medische mogelijkheden om het leven te verlengen steeds uitgebreider worden, lijken vragen over wat een goede dood is belangrijker dan ooit. ‘In tegenstelling tot veel schrijvers uit de Oudheid is Seneca voor iedereen te lezen. Dat maakt hem zo bijzonder.’

Wat is de goede dood volgens Seneca?

‘Een goede dood vindt plaats op het goede moment, als het moment daar is. Je moet niet te veel waarde aan het leven hechten, omdat het leven geen doel op zichzelf is. Het is belangrijk om goed te leven, niet lang. Daarom moet je de dood niet te lang uitstellen, en indien nodig zelfs een handje te helpen.’

De dood een handje helpen?

‘De kern van *De goede dood* is dat euthanasie, mits onder bepaalde voorwaarden een goede

zaak is. Seneca bedoelt daar niet mee dat je bij de eerste tegenvaller uit het leven mag stappen. Je hebt een taak als mens, maar als je die niet meer kan vervullen zegt hij dat je er een punt achter mag zetten. Als je alles in je leven al eens gezien hebt, zou Seneca aan de ene kant zeggen: “Stap er maar uit.” Aan de andere kant noemt hij dat een vorm van verveling. Er zijn veel ogenschijnlijke tegenstellingen in Seneca's werk te vinden.’

Zijn hele leven wordt getypeerd door tegenstellingen.

‘Seneca heeft een slechte reputatie. Als multimiljonair met uitzonderlijke privileges, predikt hij armoede en zegt hij dat je alles simpel moet houden. Veel mensen zien daar een tegenstelling in of zelfs een vorm van huichelarij, maar daar ben ik het niet mee eens. Het zijn juist aspecten die hem zo interessant maken. Tegenwoordig zijn wij allemaal rijk in het Westen. Had Seneca, zoals mensen wel eens zeggen, zijn rijkdom moeten afstaan? Dan zouden wij onze welvaart ook moeten wegdoen en in een hutje in Tanzania moeten gaan wonen. Dat is niet reëel en ook niet eerlijk. Wij hebben nou eenmaal deze mogelijkheden en juist Seneca kan ons leren hoe we daar mee om moeten gaan. Seneca is daarin nog relevanter dan toen. Wij zijn Seneca.’

Uit het leven stappen omdat je lijdt klinkt kort door de bocht. Hebben we

‘Seneca
aanvaardde zijn
lot en besloot
de gifbeker te
drinken’

niet ook verplichtingen naar onze vrienden en familie?

‘Natuurlijk. Seneca zal niet zeggen dat je alleen maar een egoïst moet zijn. Hij heeft zelf ook eens zelfdoding overwogen, maar heeft dat uiteindelijk niet gedaan omdat hij zijn vader geen groot verdriet wilde aandoen. Zo’n beslissing neem je dus niet alleen. Bij mensen die dat wel doen denk je al snel aan psychiatrische patiënten. Dan heb je het over een wanhoopsdaad, maar dat zou Seneca geen goede dood noemen.’

Spreekt Seneca wel over zelfmoord? De Romeinen hadden daar geen woord voor.

‘Het woord bestond inderdaad niet in Seneca’s tijd. Volgens Anton van Hooff is pas in de late Oudheid bij Augustinus het idee van een moord op jezelf, suicidium, ontwikkeld. Het was bij Seneca een minder beladen begrip, want hij sprak over jezelf de dood aandoen.’

De dood van Seneca zelf was ook opvallend. Keizer Nero, die Seneca als leermeester in dienst had, verdacht hem van betrokkenheid in een complot. Ondanks dat dit nooit bewezen was, dwong Nero Seneca om zelfmoord te plegen. Seneca aanvaardde zijn lot en besloot de gifbeker te drinken.

Zou Seneca zijn eigen dood als een goede dood omschrijven?

‘Een passage uit Tacitus’ *Annalen* beschrijft de dood van Seneca. Het beeld dat je krijgt van Seneca lijkt in ieder geval met zijn advies overeen te komen, hoewel je wel vraagtekens moet zetten bij de betrouwbaarheid van dit verslag. Rust, waardigheid, aandacht voor de omgeving en de acceptatie van het lot komen er allemaal in voor. Vooral dat idee van waardigheid is erg belangrijk voor Seneca.’

‘Het is belangrijk om goed te leven, niet lang’

Is waardig sterven voor ons nog een belangrijk uitgangspunt?

‘Voor mij is waardigheid belangrijk, maar misschien tegenwoordig op een andere manier. Wij zijn getekend door tweeduizend jaar christelijke geschiedenis. Maar ook in onze tijd zie je veel gevallen van mensen die niet het einde bereiken zoals ze zelf zouden willen. In Frankrijk heb je nu bijvoorbeeld de controverse rond Vincent Cambert, een man die sinds 2008 door een motorongeluk in coma ligt en niet mag sterven van zijn ouders. Zij doen dit uit een soort egoïsme, lijkt mij, en niet uit rationele overwegingen, wat Seneca hogere morele waarden noemt. Ik denk dat Seneca mij zou steunen en zou zeggen dat het leven van Cambert mensenwaardig is.’

Seneca spreekt vaak over apatheia, het beheersen van je emoties. Is dat wel een realistisch advies aan mensen die een naaste hebben verloren?

‘Ik denk het wel, maar je moet ook bedenken dat het beheersen van je emoties en apatheia een handboekvariant is, niet iets wat Seneca zelf zo stellig zegt. Het is een ideaal dat we nooit bereiken. Je mag van Seneca wel emoties hebben, maar ze moeten je niet de baas worden. Hij zegt bijvoorbeeld niet dat je niet mag huilen als een dierbare overlijdt, maar als je hier tien jaar mee blijft zitten ben je niet goed bezig. De adviezen van Seneca zijn dus nog steeds heel waardevol voor ons. Het enige wat ik bij Seneca mis, is een beetje humor. Ik hoop daarom dat de lezers de boeken niet altijd in volle ernst lezen. Dus niet in driedelig pak aan de salontafel, maar ook lekker aan het strand.’

© AUTEUR BRAM ZIJLSTRA
FOTOGRAFIE KICK SMEETS